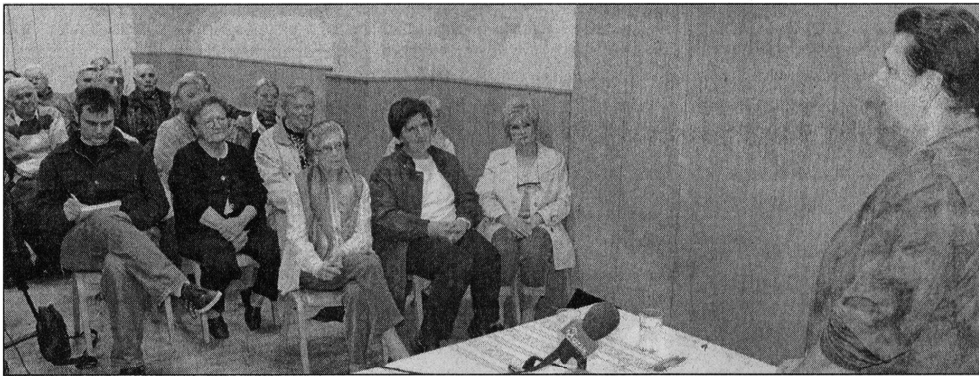

Adjunk nevet halottjainknak!

A teleti Petőfi kultúrközpontban kedden este Mezei Zsuzsanna levéltáros tartott előadást arról, hogy 1944 telén és 1945-ben miféle kegyetlenségek történtek Újvidéken.

Ótós András

Elhangzott, hogy a múltban az 1944-es, '45-ös eseményekkel nem foglalkoztunk, noha írásos, hivatalos tiltás nem létezett, hallgatólagos tilalom övezte ezt a témát, tabu volt. A merészebb történések a múlt század '80-as, '90-es éveiben kezdtek nyomozni ebben a kérdésben, több könyv is megjelent a témában. A levéltárakban rengeteg adat megmaradt a kivégzésekről, ezeket azonban fel kell kutatni, összegezni, rendszerezni kell, ami

ban 358 helységben történtek kivégzések, Újvidéken 170 embert – köztük sok, itt tevékenykedő, magyarországi katonai és civil tisztségviselőt, közalkalmazottat is – nyilvánítottak háborús bűnösnek. Volt köztük 18 német, és egy-két szlovák is. A kutatók mostanáig 328 kivégzett újvidéki személyről (mindössze 42-öt öltek meg bírósági halálos ítélet alapján) szereztek tudomást, számuk azonban egészen biztos nagyobb.

széles volt, a háborús bűnök felkutatásával, és a megszállókkal együttműködők leleplezésével megbízott bizottság „kivizsgálta” még azt is, ha valakinek a magyar szomszédja állítólag ellopott a feljelentőtől egy kapát. Kérdés azonban, hogy a nem egész két hónap leforgása alatt hogyan tudtak mérvadóan utánajárni több mint 20 ezer újvidéki feljelentésnek. A várost 19 feljelentési körzetre osztották fel, ennyi albizottságot hoztak létre, ezek szinte teljesítményre dolgoztak – ha egy nap nem szereztek elég feljelentést, a következő napokban be kellett pótolni a „hiányt”. A feljelentések alapján a gyanúsítottakat háborús bűnösök és népelleneségek kategóriába sorolták, 8 fő bűnösségi csoportot alakítottak ki: külön csoportba kerültek azok, akik eljeneztek a magyar katonaságot bevonulásukkor, azok, akik megvendégelték őket otthonaikban, vagy azok, akik állítólag részt vettek az újvidéki razzijában stb. A nyilasokat, leventéket, Turáni Vadászokat, a Délvidéki Magyar Művelődési Közösség tagjait magától érthető módon háborús bűnösöknek minősítették, a nyilasok névsorát a partizánok megtalálták a polgármesteri hivatalban. Népelleneségeknek azokat nyilvánították, akiket egyik ilyen bűnösségi csoportba sem tudtak besorolni, bűnük „egyedi” volt.

Az előadás után a jelenlevők közül többen is felszóltak, az idős újvidéki elmesélték, hogy hogyan nézett ki a partizánok utcai razzijája és öldöklése. Az élénk beszámolókból hallhatuk, hogy az utcákról, minden különösebb váloga-

tás nélkül összeszedték a fiatalokat, csak annyit kérdeztek tőlük, hogy magyarok-e. Bottal verték, elterelték őket a hajógyárnál lévő kaszárnyához. Ott bezárták, napokig kínozták őket, egy részüket az éj leple alatt elhurcolták, és kivégezték. Hallhattuk azt is, hogy az összegyűjtött magyarokat miként kényszerítették arra, hogy félholtra vert, tetőtől talpig összetört társukat hajítsák egy bombatölcsér mélyére. Részletes leírást kaptunk arról is, hogy ugyanennek a fiatalembernek a partizán tiszt miként vágta el a torkát, és hogy a hulláján a közlegények hogyan gyakoroltak célba lövést. A történetek idős szemtanúi – tehát – most már kezdenek felbátorodni, némelyikük – vállalva személyazonosságát is – hajlandó tanúskodni, tekintettel az azóta elmúlt 67 évre azonban nagyon fontos, hogy vallo-másaikat mielőbb megtegyék! Nehogy kifussunk az időből!

Mezei Zsuzsanna felszólít mindenkit, akinek elődei, hozzátartozóiit kivégezték, és erről tud valamit, hogy ne féljen, bátran jelentkezzen! Vonatkozik ez a szemtanúkra is. Számít arra, hogy az újvidékiekben most már lesz annyi bátorság, hogy elmondják: én hallottam, hogy a szomszédom; ismertem azt, aki; láttam, amint; tudom, hogy a nagyapám, az apám, a testvérem... Egy-egy ilyen adat felér egy levéltről mélyeből előkapart sárguló dokumentummal, fontos azonban, hogy a nyilatkozók vállalják nevüket, és ne névtelenül mesélik el azt, amit tudnak!

– Nehéz még ma is, sokan még mindig félnek, nemrégiben felkeresett egy idős házaspár, akik az újvidéki szüléssel melletti utcában élnek, elmondták, amit láttak 1944-ben. Pár nappal később ismét felkerestek, és összetépték vallomásukat, megijedtek valamitől. Ha félelemben élünk, akkor nem tudunk eljutni az igazsághoz, nem tudunk nevet adni halottjainknak – üzeni a kutató.

nem kis feladat. Több bizottság is foglalkozik ezzel, megszületett az együttműködés magyarországi és német kollégákkal is.

A levéltáros félórás előadásában többek között elmondta, hogy Vajdaságban 7739 háborús bűnöst, és 8435 népelleneségnek minősített személyt jegyeztek fel listákra a bevonuló partizánok. Pontos nyilvántartást vezettek minden meggyanúsított, elítélt és bírósági ítélettel vagy az nélkül kivégzett személyről, nem „vaktában” öldöklöttek. Vajdaság-

Az előadásból megtudhattuk azt is, hogy az újvidéki vérengzés csillapításában nagy szerepük volt az orosz tiszteknek, akik a partizánokkal együtt voltak a városban. Számos esetben ők voltak azok, akik „rendre intették” a kegyetlenkedő partizánokat. Újvidéken a postládákhoz hasonló dobozokat is elhelyeztek városzerte, ezekbe bárki bedobhatta – névtelenül – írásos feljelentését magyar szomszédja, haragosa, kollégája ellen. A „büntettek” skálája meglehetősen